

Станом на 01.08.2022

**Ключові проблемні питання
у сфері захисту прав постраждалого населення в умовах повномасштабної збройної агресії проти України**

Сфера	Короткий опис проблеми	Шляхи вирішення	Відповідальний
Евакуація	<p>Починаючи з 24 лютого 2022 року на різних рівнях впроваджуються заходи з евакуації населення в регіонах з високим рівнем настання загрози життю і здоров'ю населення. Характер таких заходів різниться. Проте наразі відсутня комплексна система евакуації цивільного населення із зони бойових дій і наближених до неї територій, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відсутність узгодженого механізму евакуації на національному, міжрегіональному, обласному, районному та місцевому рівнях. Як наслідок, евакуація здійснюється розрізнено громадськими організаціями, місцевою владою без координації та допомоги зі сторони ЦОБВ; • відсутність затверджених та доведених до громадськості стратегій дій з евакуації в розрізі областей і громад, зокрема евакуації державних та комунальних підприємств, установ та організацій. Особливу увагу слід звернути на заклади закритого типу різного відомства, які перебувають у додатковому уразливому становищі й на практиці залишаються покинутими, а також дитячі будинки та школи-інтернати; • відсутність системи оцінки стану здоров'я евакуйованих для подальшого їх перенаправлення або розміщення; • відсутність державної підтримки та взаємодії з громадськими організаціями в допомозі й наданні послуг евакуйованим людям з інвалідністю та іншим маломобільним особам, зокрема щодо 	<ul style="list-style-type: none"> • Створення координаційного центру з питань евакуації цивільного населення для об'єднання ресурсів держави, громад і громадських організацій; • напрацювання механізмів евакуації, зокрема обов'язкового переміщення з подальшим їх доведенням громадськості; • створення системи збору та оновлення інформації про місця тимчасового й довгострокового перебування евакуйованих, яка враховувала б стан їхнього здоров'я та інші необхідні критерії; • відкриття та сприяння у відкритті нових спеціалізованих закладів для 	<p>Мінреінтеграції МВС МЗС Мінсоцполітики МОЗ Мінцифри Обласні та Київська міська військові адміністрації</p>

	<p>відновлення / оформлення документів та соціальних видів допомоги, оформлення довідки ВПО, надання паліативної допомоги тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> • відсутність централізованого збору та оновлення інформації про місця для тимчасового й довгострокового перебування евакуйованих, зокрема для осіб з інвалідністю та інших маломобільних осіб; • відсутність системи пошуку потенційних місць розташування з евакуації за кордон, зокрема для надання відповідної та належної спеціалізованої допомоги для людей з інвалідністю, іншим маломобільним громадянам тощо. <p>Разом з тим занепокоєння викликають окремі заклики щодо необхідності евакуації як вияв «проукраїнської позиції». Своєю чергою, такий заклик (який однозначно має лунати) має озвучуватись одночасно з наданням інформації про гарантовані безпечні евакуаційні коридори, подальше розміщення мешканців окупованих територій, допомогу та підтримку, яку держава, міжнародні організації та громадські волонтерські ініціативи готові їм надати.</p> <p>29 липня 2022 року Мінреінтеграції повідомило про створення Координаційного штабу з організації евакуації у Донецькій області, а також про впровадження обов'язкової евакуації її мешканців. Станом на 01 серпня 2022 року Мінреінтеграції опублікувало алгоритм евакуації, однак інформації про порядок роботи координаційного штабу і способи взаємодії з ним в повній мірі недостатня.</p>	<p>розміщення осіб з інвалідністю і маломобільних осіб;</p> <ul style="list-style-type: none"> • запровадження систем супроводу для окремих категорій евакуйованих; • налагодження співпраці з іноземними партнерами в питанні розміщення евакуйованих; • належне інформування щодо евакуації (безпечні коридори та маршрути слідування, подальше розміщення, надання допомоги тощо). 	
<p>Реалізація прав ВПО</p>	<p>Тривалий час реалізація державної політики щодо внутрішнього переміщення не спиралася на належну інформацію стосовно кількості ВПО, їхнього соціально-демографічного портрету та оцінки їхніх потреб. Зазначене було обумовлене, зокрема, дискримінаційною політикою щодо осіб, які перебувають на тимчасово окупованій території.</p> <p>З початком широкомасштабної збройної агресії та зі значним збільшенням кількості ВПО питання належного обліку ВПО та вивчення їхніх потреб як у приймальних громадах, так і на загальнонаціональному рівні значно актуалізувалося. Разом з тим неможливо стверджувати щодо суттєвих змін у контексті задоволення потреб ВПО, зокрема можна констатувати таке:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відсутність відповідних статистичних даних щодо ВПО. Автоматичному врахуванню до статистики підлягають всі особи, зареєстровані до 24 лютого 2022 року; 	<ul style="list-style-type: none"> • Запровадження механізму оцінки потреб ВПО з метою забезпечення їх подальшого задоволення; • систематичне проведення оцінки потреб та інформування про результати місцевої влади, міжнародних партнерів тощо з метою формування довгострокових рішень та реалізації програм; • збір та поширення інформації про актуальну кількість ВПО в розрізі громад та окремих 	<p>Мінреінтеграції Мінсоцполітики Мінгромад Мінцифри Обласні та Київська міська військові адміністрації</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність прозорої методології оцінки потреб призводить до того, що потреби оцінюються за принципом презумпції на підставі «статусів», що створює додаткові корупційні ризики та простір для зловживань різними видами допомоги; • відсутність можливості оновлення потреб, визначених під час отримання довідки ВПО, у застосунку «Дія» та належного механізму реагування на них; • відсутність сформованих потреб на місцевому рівні призводить до непропорційного й хаотичного реагування на потреби, не дозволяє сформулювати запит у довгостроковій перспективі, залучати необхідний обсяг фінансування тощо. 	<p>населених пунктів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення електронного кабінету ВПО в застосунку «Дія» з метою забезпечення можливості внесення та/або оновлення інформації та/або документів для отримання послуг, відстежування їхнього статусу тощо. 	
<p>Житло</p>	<p>Попри реагування місцевої влади на масове вимушене переміщення, викликане широкомасштабною агресією РФ та забезпечення в різних форматах розміщення людей (у навчальних закладах, гуртожитках, санаторіях, таборах, приватних квартирах, будинках у сільській місцевості тощо) слід констатувати, що надалі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • умови проживання в багатьох МКП залишаються неналежними, а кількість місць для поселення ВПО — недостатньою; • відсутні перевірені та оновлювані дані щодо потреб ВПО в житлі та його характері, зокрема для забезпечення інтересів людей з інвалідністю, багатодітних сімей тощо; • відсутня проведена оцінка наявного житла державної та комунальної власності (рекреаційні об'єкти, санаторії тощо), а також об'єктів у громадах, які потенційно можуть бути залучені з метою забезпечення житлових прав ВПО (шляхом переходу у власність громади за результатом визнання відумерлою, реконструкції, проведення ремонтних робіт тощо); • відсутнє належне інформування владою на центральному рівні щодо наявних місць для розміщення (ідеться про загальне інформування про наявність місць без зазначення конкретних адрес МКП та інших деталей); • відбувається подальше усунення влади на центральному рівні від координації процесів, пов'язаних з розміщенням. <p>Також наразі відсутні сформовані моделі розв'язання житлових питань у довгостроковій перспективі. Зокрема, рішення про продовження можливості розміщення в навчальних закладах після початку навчального року без вжиття належних заходів з формування державної політики є лише відстроченням часу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Створення єдиної інформаційної бази даних щодо доступних місць розміщення, їхнє оперативне оновлення та надання інформації в узагальненому форматі (з міркувань безпеки відповідна база має бути закритою, призначеною для використання лише уповноваженими органами влади та без доступу до неї громадськості); • забезпечення координації процесів розміщення на центральному рівні; • вжиття заходів з формування довгострокових рішень у сфері забезпечення житлових прав із залученням громадськості та міжнародних організацій. 	<p>Мінреінтеграції Мінсоцполітики Мінгромад Держмолодьжитло Обласні та Київська міська військові адміністрації</p>

Працевлаштування	<p>Держава Україна зіткнулася з безпроцентним рівнем безробіття пов'язаних з припиненням роботи підприємств, установ та організацій (перехід на обмежений формат роботи), скорочення бюджетників на різних рівнях тощо. Попри вжиття урядом перших кроків з метою працевлаштування тих, хто втратив роботу під час війни, слід врахувати таке:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відсутність оцінки потреб ВПО у сфері зайнятості; • відсутність на рівні громад інформації про подальші наміри залишатися в регіоні з метою формування профілю та ухвалення рішень для залучення ВПО до відповідних секторів економіки; • недостатній рівень інформування у сфері зайнятості на національному та місцевому рівнях. 	<ul style="list-style-type: none"> • Здійснення оцінки потреб ВПО у сфері зайнятості; • формування профілів громад у сфері зайнятості населення та підтримки бізнесу, зокрема шляхом опитування; • здійснення заходів на національному та місцевому рівнях з метою залучення міжнародної допомоги для підтримки бізнесу. 	Мінреінтеграції Мінгромад Мінсоцполітики Центр зайнятості Обласні та Київська міська військові адміністрації
Освіта	<p>Суттєвим кроком вступної кампанії 2022 року стало розроблення процедури вступу для молоді, яка проживає на ТОТ і територіях, де проводяться активні бойові дії, шляхом проходження співбесіди онлайн. Однак відкритим і надалі залишається питання зарахування до ЗВО осіб, які не мають паспортних документів України (не змогли отримати або втратили їх). Так, без наявності документа зарахування до ЗВО неможливе, як і безпечний виїзд на підконтрольну територію для окремих вступників.</p> <p>Надалі актуальним залишається потреба в підтвердженні освітніх кваліфікацій для молоді, яка з об'єктивних та суб'єктивних причин залишилася для продовження навчання на окупованих територіях і там здобула відповідну освітню кваліфікацію. Серед них є фахівці, які наразі вкрай потрібні в різних галузях української економіки (наприклад, лікарі, столяри тощо) та готові працювати в інтересах держави. Наразі такі категорії не мають змоги працевлаштуватися через відсутність процедури підтвердження кваліфікацій.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розроблення механізму ідентифікації особи, паспортні документи якої втрачено або відсутні, з метою зарахування до ЗВО; • розробка, затвердження та запровадження процедури підтвердження освітніх кваліфікацій, здобутих на тимчасово окупованій території України; • проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії з метою інформування суспільства про доступ до освіти жителів ТОТ. 	МОН Мінреінтеграції ДМС
Документи	<p>Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території України, стикаються зі значними складнощами в оформленні документів, зокрема документів про народження дитини; документів, що посвідчують особу та підтверджують її належність до громадянства України.</p> <p>Для отримання свідоцтва про народження дитини, якщо таке народження відбулося на тимчасово окупованій території України, батьки чи інші родичі мають звертатися до суду із заявою про встановлення факту народження дитини. Наприклад, протягом 2019 року в судовому порядку було встановлено факт народження 11 359 дітей на окупованій території України. З початком пандемії 2020 року кількість таких заяв значно зменшилася, а після розгортання широкомасштабної війни проти України</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Запровадження адміністративної процедури встановлення факту народження дитини на тимчасово окупованій території; • напрацювання чіткої та зрозумілої інструкції для працівників ДМС щодо проведення процедури встановлення особи з обов'язковим розміщенням цієї 	Мін'юст ДМС Мінреінтеграції

	<p>стала мінімальною. За I квартал 2022 року було зареєстровано 465 фактів народження на окупованій території.</p> <p>Що стосується отримання паспорта громадянина України, паспорта громадянина України для виїзду за кордон, то для мешканців територій, що були окуповані станом на 23 лютого 2022 року, складною і тривалою є процедура встановлення особи, яка передує оформленню паспорта. Особливої гостроти набуло питання неоформлення паспортів громадян України для осіб, які на момент початку збройного конфлікту 2014 року не досягли 14/16 років. Такі особи зазвичай не оформлювали паспорти громадян України, водночас досягли 18 років, а отже, мають пройти процедуру встановлення особи для оформлення паспорта громадянина України. В умовах, коли частина цих осіб внаслідок примусового переміщення чи виїзду з метою порятунку опиняються або на території Росії, або на території третіх країн, важливим є запровадження адекватної системи документування таких осіб.</p>	<p>інформації на сайті ДМС;</p> <ul style="list-style-type: none"> розробка механізму ідентифікації особи, яка ніколи не мала паспорта громадянина України. 	
<p>Цифрові послуги</p>	<p>Запущена 19 квітня 2022 року Мінцифрою послуга «Оформлення допомоги для ВПО» (з оновленням від 18 травня) потребує суттєвих доопрацювань та прозорого інформування щодо її функцій. Зокрема, послуга надалі має:</p> <ul style="list-style-type: none"> невідповідне найменування, оскільки передбачається не лише можливість оформлення допомоги, а й отримання довідки про взяття на облік ВПО, надання інформації про потреби; обмежений функціонал, оскільки в застосунку відсутні такі важливі функції, як зміна адреси фактичного проживання (у разі подальшого переміщення ВПО до іншої адміністративно-територіальної одиниці), відмова від довідки (у разі повернення на покинуте місце проживання), подання заяви на отримання допомоги на проживання в розмірі, передбаченому для осіб з інвалідністю, відмова від отримання допомоги на проживання тощо; обмежене коло отримувачів послуги, оскільки не доступна для осіб, які були зареєстровані як ВПО до 24 лютого 2022 року та зазнали повторного переміщення; осіб, що виїхали з місцевості, яка не належить до території громад, розташованих у районі проведення бойових дій або тих, що перебувають у тимчасовій окупації згідно з переліком, затвердженим Мінреінтеграції, проте визначених у переліку територій відповідно до Постанови КМУ № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб»; осіб, які звернулися 	<ul style="list-style-type: none"> Доопрацювання послуг для ВПО на порталі та в застосунку «Дія» шляхом розширення кола отримувачів, спектра функціонала та автоматизації процесів ухвалення рішень; запровадження механізмів дистанційної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованій території або територіях, що перебувають під контролем російської армії. 	<p>Мінцифри Мін'юст Мінреінтеграції</p>

	<p>по отримання довідки про взяття на облік ВПО після 24 лютого 2022 року в офлайн-форматі та перемістилися повторно, бажають подати заяву на отримання допомоги на проживання або надати інформацію про актуальні потреби; осіб, які не мають біометричних документів, зокрема внутрішнього паспорта у формі ID-картки із зазначеним місцем реєстрації / декларації; осіб, які перемістилися в межах однієї області, громади або населеного пункту.</p> <p>Також, попри повідомлення щодо зняття навантаження з уповноважених органів на місцях шляхом автоматизації процесів, ними надалі здійснюється опрацювання звернень, поданих як в офлайн-форматі, так і через застосунок «Дія». Тобто фактичного скорочення навантаження не відбулося.</p> <p>Разом з тим необхідним є впровадження рішень, зокрема цифрових, щодо реєстрації актів цивільного стану на територіях, які після початку широкомасштабної збройної агресії тимчасово перебувають під контролем російської армії. Оскільки люди, які залишилися проживати фактично в окупації, можливості зареєструвати акти цивільного стану відповідно до законодавства України не мають. Особливо гострою проблема є для батьків новонароджених дітей, адже часто єдиним безпечним маршрутом евакуації є виїзд через територію Російської Федерації та далі до країн ЄС, Грузії, Вірменії тощо. У зв'язку з відсутністю документів переміщення до третіх країн є неможливим або ускладненим. Своєю чергою, впровадження таких рішень може стати проактивною дією держави, показуватиме подальше поширення своїх повноважень та максимальне вираження турботи за своїх громадян.</p>		
<p>Депортація</p>	<p>З початку березня 2022 року відбулося примусове вивезення українських громадян з районів активних бойових дій, а також із зайнятих російською армією населених пунктів Київської, Чернігівської, Харківської, Сумської, Запорізької, Донецької, Луганської, Херсонської областей до Росії та Білорусі. Крім відкритого примусу, окупаційна влада практикувала і продовжує практикувати заборону на відкриття гуманітарних евакуаційних коридорів у бік підконтрольної уряду України території.</p> <p>Наразі важко оцінити кількість українських громадян, які були депортовані, примусово переміщені або внаслідок дій держави-агресора опинилися на території РФ та Республіки Білорусь. Українська влада не має власних джерел інформації та оцінки кількості громадян України, які були депортовані до РФ чи РБ. За інформацією УВКБ ООН, станом на 5 липня 2022 року на територію РФ виїхало 1,518 млн українців. Водночас, за</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Запровадження механізму дистанційної ідентифікації та подальшого оформлення, виготовлення посвідчення на повернення в консульствах України в сусідніх країнах; • запровадження механізму надання дублікатів свідоцтв про народження дитини в разі, якщо дитина була примусово переміщена з території України на територію РФ; • створення можливостей для 	<p>МЗС ДМС Мінреінтеграції</p>

	<p>даними російської сторони, станом на 7 липня з території України, зокрема «ДНР» та «ЛНР», були «евакуйовані» 2 384 574 особи, з яких 375 620 дітей.</p> <p>Громадяни України, які опиняються та території Російської Федерації чи Білорусі, стикаються із численними складнощами. Насамперед це відсутність грошей, необхідних для виїзду з території цих країн, а також відсутність документів, що посвідчують особу та належність до громадянства України, втрата документів дітей (наприклад, свідоцтва про народження) або отримання їх уже в період контролю території російською армією.</p> <p>Наразі на території РФ відсутні консульські установи України, також не визначена третя країна, яка могла б надавати консульські послуги громадянам України на території РФ.</p>	<p>отримання паспортів громадян України (паспортів громадян України для виїзду за кордон), що були оформлені та виготовлені до 24 лютого 2022 року, але не були забрані, за довіреністю та/або родичами в разі, якщо власники цих паспортів були незаконно депортовані або вимушені виїхати на територію РФ, РБ.</p>	
Правовий статус територій	<p>Чинним законодавством України визначається порядок визнання правового режиму тимчасової окупації. Однак на практиці не є зрозумілим, які саме критерії повинні враховуватися під час визначення перебування частини території під «фактичним» або «загальним» контролем РФ; відсутні підстави, механізм та органи, які будуть визначати, що територія є окупованою не в умовах воєнного стану. Також законодавством не визначено механізм визнання території «деокупованою», що створює відповідні практичні наслідки. З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України РНБО не було ухвалено жодного рішення про визнання тієї чи іншої території України такою, що перебуває під тимчасовою окупацією, попри фактичне перебування таких територій під контролем російської армії.</p> <p>Разом з тим Постановою КМУ № 457 «Про підтримку окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією проти України» передбачається надання допомоги особам, які проживають у деокупованих населених пунктах, попри відсутність механізму визначення територій такими.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Визначення механізму визнання території деокупованою; визначення територій України, які перебувають під контролем російської армії, такими, які є тимчасово окупованою територією, або визначити перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади не здійснюють свої повноваження в повному обсязі. 	<p>ОПУ Комітет ВРУ з прав людини Мінреінтеграції Мін'юст</p>
Інформування	<p>Представниками органів державної та місцевої влади допускаються висловлювання, які не відображають злагожену позицію держави або не враховують становища громадян України на територіях, що тимчасово контролюються державою-агресором, а також осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії. Прикладом таких висловлювань є заклики виїзду з територій, які тимчасово контрольовані російською армією, як прояв проукраїнської позиції; заяви про розцінювання отримання паспорта країни-агресора як кримінального злочину тощо. Це призводить до</p>	<ul style="list-style-type: none"> Забезпечення злагоженої позиції органів державної влади щодо суспільно важливих питань та інформування щодо них посадовими особами; забезпечення належного та в повному обсязі інформування 	<p>Мінреінтеграції Мінцифри Мінкультури МВС МЗС Обласні та Київська міська військові</p>

	<p>нерозуміння мешканцями окупованих територій позиції держави стосовно їхнього становища, а отже, негативно впливає на лояльне до українського уряду населення цих територій.</p> <p>Разом з тим аналіз інформації розміщених на ресурсах органів державної влади та органів місцевого самоврядування показує потребу в систематизації інформації щодо ВПО, її системне оновлення, надання в повному обсязі та врахування регіонального контексту. Також інформація часто викладена у форматах, які не є доступними для осіб з інвалідністю (порушенням зору, слуху, ментальними порушеннями тощо).</p>	<p>ВПО щодо їхніх прав і свобод, гарантій та обов'язків, зокрема в доступних форматах для людей з порушенням слуху, зору, ментальними порушеннями тощо.</p>	<p>адміністрації</p>
--	--	---	----------------------

Документ підготовлено Коаліцією громадських організацій, які опікуються захистом прав постраждалих від збройної агресії проти України. До Коаліції входять:

- ГО «Донбас SOS», <http://www.donbasssos.org>
- ГО «КримSOS», <http://krymsos.com/>
- БФ «Право на захист», www.r2p.org.ua
- БФ «Восток SOS», <http://vostok-sos.org/>
- ГО «Громадський холдинг "ГРУПА ВПЛИВУ"», <https://www.vplyv.org.ua/>
- БФ «Стабілізейшен Суппорт Сервісез», <https://sss-ua.org>
- ГО «Центр прав людини ZMINA», <https://org.zmina.info/>
- ГО «Кримська правозахисна група», <https://crimeahrg.org/>